

FILOLOGIJA 66, Zagreb 2016.

UDK 81'282:646/649(497.571)
<http://doi.org/10.21857/y54jof6z3m>
Izvorni znanstveni članak
Priljen 25.XI.2016.
Prihvaćen za tisk 23.I.2017.

Suzana Todorović

Fakulteta za humanistične studije, Univerza na Primorskem
Titov trg 5, SLO-6000 Koper
suzana.todorovic@upr.si

Goran Filipi

Filozofski fakultet, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Ivana Matetića Ronjgova 1, HR-52100 Pula
gfilipi@unipu.hr

IZBRANA SKUPNA LEKSIKA ISTRSKIH NAREČIJ S PODROČJA OBLAČIL

V prispevku so prikazani istrski narečni tipi, splošno uporabljane narečne besede, ki se pojavljajo v vseh istrskih narečjih. Izbrali smo osemnajst pojmov in zanje prikazali narečne ustreznice v čakavskem, istrskoslovenskem, perojskem, istroromunskem, istriotskem in istrskobeneškem narečju. Znotraj posameznih narečij smo prikazali obstoj narečne besede v več krajih. Pogosto smo za navedeni pojem zapisali dva narečna tipa, ki se različno pojavljata v istrskih narečjih. Rabo izrazov in njihovo smer prevzemanja smo določili s pomočjo monografij, narečnih slovarjev, lingvističnih atlasov in etimoloških slovarjev.

Uvod

Istrski polotok je bil skozi zgodovino stičišče, zatočišče, območje vojaškega in političnega osvajanja ter domovina več narodov, kultur in jezikov. Današnja istrska narečja so rezultat različnih zgodovinskih dogodkov. Na strukturo posameznih narečij in na njihovo besedišče so vplivali bližnji narečni govori in, pogosto, jeziki, ki so v določenih zgodovinskih obdobjih imeli politično in družbeno nadvlado. Vsa istrska narečja ne sodijo v skupno jezikovno skupino. V slovansko skupino prištevamo hrvaško čakavsko narečje ki ga govorijo Istrani v hrvaškem delu Istre, slovensko istrsko narečje ki je materinščina slovenskih Istranov in črnogorščino

v Peroju, v kateri se sporazumevajo še maloštevilni Istrani črnogorskega rodu. Med romanske istrske govore prištevamo istroromunsko narečje, istrskobeneško narečje in, edino avtohtono narečje v Istri, istriotsko narečje, ki predstavlja lokalni (istrski) razvoj govornje latinščine.

Skupni narečni izrazi so po navadi značilni za govore, ki sodijo v isto jezikovno skupino, na primer izraz *koleno*: v čakavskem narečju *kolèno* v Velih Munah, Krbavčičih, Permanih, Pazu, Lindaru, *kolino* v Selini, Šoričih in Rakalju, *kolèno* v Viškovičih, Nedeščini, Šumberu; v črnogorščini v Peroju *kolèno* (LAIČaGgr 265); v slovenskih istrskih govorih *ko'leno* v Novi vasi nad Dragonjo, Svetem Petru in Krkavčah *ku'leno* v Padni, *ko'leno* v Dragonji, *ko'leno* v Borštu, *ka'leno* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014:78; Todorović 2015a:112; Todorović 2015b:85). V romanskih govorih Istre poznamo izraz *ze'nočo*: v istroromunskem narečju *žerunklu* v Žejanah, Novi vasi, Jesenoviku, Letaju, Škabičih, Mihelih (IrLA 265); v istriotskem narečju *ži'nočo* v Balah in Vodnjanu, *že'nočo* v Galižani, *ze'nočo* v Šišanu (ILA 265); v istrskobeneškem narečju *zanqčo* v Bujah, *ženqčo* v Motovunu, *ženqčo* v Višnjaju, *žinočo* in *ginqčo* v Kanfanaru (IbLA 265).

Narečno besedje, ki ga prikazujemo v pričujočem prispevku, je skupno vsem navedenim istrskim govorom. V preteklosti je imela močan vpliv na vsa istrska narečja beneščina oziroma benečanščina. Sprva je na istrske govore vplivala neopazno, kasneje se je uveljavila kot jezik administracije in kulture. V stoletjih svoje nadvlade v Istri je nadomestila večino istriotskih (romanskih) govorov (danes istriotsko govorijo le še maloštevilni Istrani, ki živijo v Rovinju, Balah, Vodnjanu, Galižani, Fažani in Šišanu). V slovenske in čakavske govore pa so govorniki vnašali številne beneške izposojenke. Istrska različica benečanskega narečja je postala splošni pogovorni jezik v Istri in je to vlogo ohranila do konca druge svetovne vojne, ko se je v Istri drastično spremenila struktura prebivalstva.

Zaradi navedenega lahko v vseh istrskih narečjih prepoznamo nekatere istrske narečne tipe.

Metode dela

V prispevku predstavljamo ustrezni narečni tip za osemnajst izbranih pojmov.

Za nekatere pojme govorniki uporabljajo dva narečna tipa, na primer *feštna ruba* ali *veštit* oz. *veštit za fešto(u)* 'moška dvodelna obleka', *kalcete* oz. *kalcini* 'kratke nogavice', *baretica* in (š)*kuffa* 'otročka kapica', *pančera* in *bušto* 'ženski steznik'. V takih primerih smo zapisali vse narečne variante.

Za posamezna narečja prikazujemo narečne besede v več krajih. Za čakavski govor smo imeli na razpolago besedje zapisano v petdesetih čakavskih raziskovalnih točkah; izraze smo dobili v gradivu za *Lingvistični atlas istrskih čakavskih govorov* (v pripravi) ter v dveh slovarjih: *Rječnik roverskih i okolnih govora* (Kalčić—Filipi—Milovan 2014) in *Rječnik boljunskih govora* (Francetić, ur. Tamaro, 2015). Istrskoslovenske izraze smo izpisali iz treh monografij, ki prinašajo aktualno rabo narečnih izrazov v sedmih vaseh slovenske Istre: *Narečno besedje piranskega podeželja* (Todorović in Koštiál 2014), *Šavrinske in istrskobeneške besedje na Piranskem* (Todorović 2015a) in *Slovensko istrsko izrazje v zaledju Kopra* (Todorović 2015b). Istoromunske izraze smo črpali iz *Istoromunskega lingvističnega atlasa* (Filipi 2002), istriotske iz *Istriotskega lingvističnega atlasa* (Filipi—Buršić Giudici 1998) in istrskobeneške iz *Istrobeneškega lingvističnega atlasa* (Filipi, Buršić Giudici 2012). Omenjeno dialektološko gradivo je bilo pridobljeno izključno med terenskimi dialektološkimi raziskavami, ki so se opirale na vnaprej izdelan vprašalnik, prilagojen razmeram in življenju v Istri. Pri raziskavah so sodelovali govorci, ki se aktivno sporazumevajo v narečnem govoru svojega kraja.

Na koncu vsakega prikaza narečnega tipa smo podali beneške in/ali benečanske izraze, ki jih zapisujeta Rosamani v slovarju *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istria, in Dalmazia, a Grado e nel Monfalconese* (1999) in Boerio v slovarju *Dizionario del dialetto veneziano* (1856). Zadnji vir narečnih tipov smo izpisali iz slovarjev REW (*Romanisches etymologisches Wörterbuch*, 2009) in DELI (*Dizionario etimologico della lingua italiana*, 1999).

Izbrani skupni izrazi v istrskih narečjih

Hlače — Hlače — Pantaloni

Narečni tip, ki ga zasledimo v vseh istrskih govorih, je *bargeše* oz. *brgeše*: v čakavskih govorih npr. *bragěše* v Linadru, *bragěše* v Gračišču, Damijanićih in Žminju, *bargěše* v Svetem Petru u Šumi, *bragěši* v Boljunu, *brgěše* na Roveriji (LAIČaGgr 658; Francetić 2015:15; Kalčić—Filipi—Milovan 2014:38); v slovenskih govorih Istre npr. *bar'gěše* v Novi vasi nad Dragono, Padni, Svetem Petru, Borštu, *bar'gěše* v Dragonji, *bar'gěše* v Krkavčah in *bar'gěše* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014:108; Todorović 2015a:139; Todorović 2015b:113); v istoromunskih idiomih npr. v Šušnjevi in Novi Vasi *brageši* (mn.) (IrLA 658); v istriotskih idiomih npr. *b'rage* v Balah (ILA 658); v istrskobeneških govorih npr. *brage* v Momjanu, Taru, Vrsarju, Kan-

fanaru, Bujah, Novigradu, Fontani, Višnjaju (IbLA 658).

Rosamani in Boerio zapisujeta beneško oz. benečansko besedo *braghese* (VG 112; Boerio 97). Beseda izvira iz latinskega izraza *braca* 'hlače', ki ima galski izvor (REW 1252; DELI – CD-ROM).

Kapuca — Kukuljica, kapuljača — Cappuccio del mantello

Splošno razširjen narečni tip v istrskih idiomih je *kapučo*: v čakavskih govorih npr. *kapùčo* v Velih Munah, *kapùč* v Permanih, Pićanu, Kringi, Svetem Petru u Šumi, Šumberu, Selini in Damijanićih, *kapùčo* v Materadi, *kapûc* v Karobji, *kapûc* v Lindaru, Brestu, Materadi, Krtih, Vižinadi, Pazu, Mošćenica, Buićih, Tinjanu, Gračišću, Musaležu, Pićanu (LAIČaGgr 649); v črnogorščini v Peroju *kapûc* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih govorih npr. *ka'puć(o)* v Novi vasi, *ka'puća* v Padni, *ka'pućo* v Dragonji, Svetem Petru, Borštu in Krkavčah, *ka'pućo* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014:109; Todorović 2015a:140; Todorović 2015b:113), v istroromunskih govorih npr. *kapučo* v Žejanah, *kapuč* v Letaju in Trkovcih, *kapuč* v Mihelih (IrLA 649); v istriotskih govorih npr. *ka'pućo* v Balah in Galižani, *ka'pućo* v Vodnjanu, Fažani in Šišanu (ILA 649); v istrskobeneških govorih npr. *kapučo* v Momjanu, Motovunu, Brkaču, Taru, Vrsarju, Fontani, Kanfanaru, *kapučo* v Brtonigli, in Novigradu (IbLA 649).

Rosamani zapisuje za beneške idiome *capuc*, *capuso* in *capuzo* (VG 169), Boerio pa za benečansčino *capuzzo* (Boerio 136). Zadnji vir izraza je poznolatinska beseda *cappa* 'plašč' (REW 1642; DELI – CD-ROM).

Moška dvodelna obleka — Muško odijelo — Abito da uomo

Narečna varianta, ki jo poznajo vsi istrski govori, je *veštít* oz. *veštito*: v hrvaških čakavskih govorih npr. *vištító* v Krbavčičih, *veštít* v Materadi in na Roveriji, *vištít* v Krtih (LAIČaGgr 642; Kalčić, Filipi in Milovan 2014:312), *veštít* v Boljuni (Francetić 2015:303); v črnogorskem govoru Istre *veštít* v Peroju (LAIČaGgr ibid.); v šavrinskih govorih npr. *vešt'ito* v Novi vasi in Krkavčah, *višt'ito* v Padni, Dragonji in Svetem Petru, *vešt'ito* v Borštu, (Todorović in Koštiál 2014:108; Todorović 2015a:139; Todorović 2015b:113); v istroromunskih govorih npr. *veštít* v Novi Vasi, Jesenoviku, Letaju, Škabićih in Trkovcih, *veštít* v Šušnjevi (IrLA 642); v istriotskih govorih npr. *vešt'ito* v Balah in Galižani, *vešt'it* in *vešt'ito* v Fažani, *višt'it* v Šišanu (ILA 642); v istrskobeneških govorih npr. *vešt'ito* v Momjanu, *vešt'ito* v Novigradu in Vrsarju, *vešt'ito* v Taru, Višnjaju in Kanfanaru (IbLA 642).

Za beneške govore Rosamani zapisuje *vestito* in *vistito* (VG 262). Izraz izhaja iz lat. *vestītus* 'obleka' (REW 9285), ki je part. perf. od gl. *vestīre*

‘obleči’ (REW 9282). Cortelazzo in Zolli navajata, da je lat. gl. *vēstīre* denominativ etimona *vēstīs* ‘obleka’ (DELI-cd).

Ovratnik — Ovratnik — Colletto

Za omenjeni pojem sta v Istri poznana dva narečna izraza *kolar* in *kolet(o)*: v čakavskih govorih Istre npr. *kolèt* v Bijažićih, Drenju, Muntiću, Medulinu, Velih Munah, Permanih, Vižinadi, *kulèt* v Materadi, Ročkem Polju, Krtih, Šorićih, *kolêt* v Ičićih in Karojbi (LAIČaGgr 652); v črnogorskem govoru v Peroju *kolèt* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih govorih Istre npr. *ko'lar* v Novi vasi nad Dragonjo, *ku'let* v Padni, *γo'lar* v Svetem Petru in Dragonji, *ko'let* v Borštu, *ko'lār* v Krkavčah, *ko'leto* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014:109; Todorović 2015a:140; Todorović 2015b:94; Todorović 2015b:113); v istroromunskih govorih npr. *kolet* v Žejanah, Šušnjevi, Letaju, Mihelih in Brdu, *kulet* v Novi vasi, *kolarin* v Jesenoviku, Škabićih, Trkovcih in Kostrčanu (IrLA 652); v istriotskih govori npr. *ku'lar* v Rovinju, *ko'lar* v Balah, *ko'laro* v Vodnjanu, *ko'leto* in *ko'lar* v Galižani, *ko'leto* v Fažani in Šišanu (ILA 652); v istrskobeneških govorih na primer *kolet* v Kanfanaru, Bujah, na Reki, v Motovunu, Fontani, Taru, *kuleto* v Brkaču, *kolet* v Poreču (LAIČaGgr 652).

Za beneške govore Rosamani (VG 229) zapisuje *colar*, za govor mesta Benetke pa Boerio beleži *colaro* ‘ovratnik’ (Boerio 178). Beseda izhaja iz latinskega izraza *collāre* ‘ovratnica’ (REW 2042), njen zadnji vir pa je latinska beseda *cōllu(m)* ‘vrat’ (DELI — CD-ROM; REW 2053).

Rosamani in Boerio zapisujeta tudi beneško in benečansko besedo *colet* ‘ovratnik’ (VG 230; Boerio 179). Izraz *colet* je pomanjševalnica (istrsko) beneške besede *colo* ‘vrat’ (VG ibid.; Boerio ibid.).

Plašč — Kaput — Cappotto

Narečna oblika, ki jo poznajo istrski idiomi, je *kapot(o)*: v čakavskih govorih npr. *kapòt* v Brestu, Krbavčičih, Materadi, Ročkem Polju, Krtih, Vižinadi, Ičićih, Gračišću, Musaležu, Kringi, Šumberu, *kapòt* v Karojbi, *kapūòt* v Rovinjskem Selu (LAIČaGgr 648; Kalčić, Filipi in Milovan 2014:110; Francetić 2015:87); v črnogorskem govoru Istre *kapòt* (LAIČaGgr ibid.); v govorih slovenske Istre npr. *ka'pòt* v Novi vasi, *kà'pòt* v Padni, *'kapot* v Dragonji in Svetem Petru, *ka'pòt* v Borštu in Krkavčah, *kə'pòt* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014:109; Todorović 2015a 140; Todorović 2015b:113); v istroromunščini npr. *kapòt* v Šušnjevi, Novi Vasi, Jesenovku, Letaju, Brdu, Škabićih, Trkovcih, Zankovcih, Mihelih, Kostrčanu (IrLA 648); v istriotsščini najdemo npr. *kap'woto* v Rovinju, *kapoto* v Balah, Vodnjanu, Ga-

ližani, Fažani (ILA 648); v istrskobeneških govorih npr. *kapoto* v Momjanu, Bujah, Brtonigli, na Reki, v Motovunu, Fontani, Kanfanaru, Taru in Poreču (IbLA 648).

Za govore beneškega in benečanskega izvora Rosamani in Boerio zapisujeta *capoto* (VG 169; Boerio 135); prim. tudi italijanski knjižni izraz *capotto* (DELI — CD-ROM). Izraz se je razvil iz poznolatinske besede *cappa* 'vrsta kapuce', ki je kasneje označeval tudi 'plašč' (REW 1642).

Praznična obleka — Svečano odijelo — Vestito da festa

Narečna besedna zveza, rabljena v istrskih govorih, je *feštna ruba* ali *veštīt* oz. *veštīt* za *fešto(u)*: v čakavskih govorih npr. *rùba za fèštu* v Krbavčičih, *rôba za fèštu* v Materadi, *fišnà rùba* v Ročkem Polju, *rôba za fèštu* v Karojbi, *veštīt za fèšto* v Lindaru (LAIČaGgr 645); v črnogorskem govoru Istre *veštīt* v Peroju (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih govorih npr. *feštna ruba* v Novi vasi, *vištito za fešte* v Svetem Petru, *ruba za fešte* v Borštu (Todorović in Koštiál 2014:108; Todorović 2015b:113); v istroromunščini npr. *roba de fešta* v Jesenoviku, *roba za feštu* v Šušnjevi, Novi Vasi, Škabičih, Zankovcih in Kostrčanu *roba za feštu* (IrLA 645); v istriotsčini npr. *veštito de fešta* v Balah, *vešti de fešta* v Vodnjanu, *vešti de fešta* v Šišanu, *veštito de fešta* v Fažani (ILA 645); v istrobeneščini npr. *veštito de fešta* v Momjanu in Kanfanaru, *veštito de fešta* v Bujah, Brkaču, Motovunu, Poreču (IbLA 645).

Zapisane izraze najdemo pri Rosamaniju in Boeriu; na primer (VG ibid.) *vestito* in *vistito* (VG ibid.); *festa* (VG 369; Boerio 266); *ruba* (VG 890; Boerio 578). Za izvor besede *vestito* prim. prikaz *moška dvodelna obleka — abito da uomo — muško odijelo*. Beseda *festa* izhaja iz lat. *fēsta*, ki je mn. od *festu(m)* 'praznik', ki še nima pojasnjenegega izvora (REW 3267; DELI — CD-ROM). Izraz *ruba* izhaja iz frank. *rauba* 'oblačilo, oklep' (DELI — CD-ROM).

Suknjič — Jakna — Giacca

Narečni tip, prisoten v istrskih idiomih, je *jaketa*: v čakavskih idiomih npr. *jakèta* v Brestu, Velih Minah, Krbavčičih, Permanih, Materadi, Krtih, Ičićih, Boljunu in na Roveriji, *jakêta* v Ročkem Polju in Karojbi (LAIČaGgr 651; Francetić 2015:76; Kalčić, Filipi in Milovan 2014:99); v črnogorskem istrskem govoru v Peroju *jakèta* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih idiomih npr. *ji'keta* v Novi vasi, Padni, Svetem Petru, *ja'keta* v Dragonji, *ja'keta* v Borštu, *ja'keta* v Krkavčah, *ja'keta* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014:109; Todorović 2015b:113; Todorović 2015a:94); v istroromunskih idiomih npr. *jaketa* v Žejanah, Jesenoviku, Letaju, Brdu, Škabičih, Trkovcih, Zankovcih, Mihelih (IrLA 651); v istriotskih idiomih npr. *ga'kita* v Rovinju, *ga'keta* v Fa-

žani, *ja'kita* v Vodnjanu, *ja'keta* v Galižani (ILA 651); v istrskobeneških idiomih npr. *jaketa* v Momjanu, Motovunu, Taru, Malem Lošinju, *gaketa* v Bujah, Vrsarju, Kanfanaru (IbLA 651).

Za beneške govore Rosamani zapisuje *iacheta* (VG 468), za benečanski govor pa Boerio beleži *giacheta* (Boerio 304). Italijanska beseda *giacchetta* 'kratki suknjič' je izposojenka od *jacque*, ki izhaja iz osebnega imena *Jacque* (DELI – CD-ROM).

Krilo – Suknja – Gonna

Narečni tip, prisoten povsod po Istri, je *kotola* oz. *kotula*: v čakavskih govorih npr. *kõtula* v Krbavčičih, Ročkem Polju, Vižinadi, Pazu, Gologorici, Lindaru, Gračišću, Pićanu, Kringi, Boljunu in na Roveriji, *kõtola* v Paradižu, *kõtula* v Rovinjskem Selu, *kõtola* v Nedeščini, (LAIČaGgr 671; Francetić 2015:103; Kalčić, Filipi in Milovan 2014:126); v črnogorskem govoru v Peroju *kōwtula* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih govorih npr. *'kõtola* v Borštu, *'kõtla* v Krkavčah, *'kõtla* na Tinjanu, *'kotula* v Padni (Todorović in Koštiál 2014:110; Todorović 2015b:114); v istroromunskih govorih npr. *ko-tula* v Jesenoviku, Letaju, Brdu, Škabičih, Trkovcih, Mihelih, Kostrčanu, *ko-tule* v Zankovcih, *kõtule* v Šušnjevi in Novi Vasi (IrLA 671); v istriotskih govorih npr. *k'wotula* v Rovinju, *'kotola* v Balah, Galižani, Šišanu in Fažani, *'kutula* v Vodnjanu (ILA 671); v istrskobeneških govori npr. *kõtula* v Momjanu, Poreču in Fontani, *kõtola* v Bujah, Brtonigli, Motovunu, Labinu, Brkaču in Vrsarju (IbLA 671).

Rosamani in Boerio zapisujeta za italijanske beneške govore in govor mesta Benetke *cotola* (VG 259; Boerio 205); prim. italijansko knjižno besedo *cotta* 'tunika'. Gre za izposojenko iz starofrancoskega izraza *cotte*, ki izvira iz frankovske besede **kotta* 'tunika' (DELI – CD-ROM).

Spodnje hlače – Gaće – Mutande (vari tipi)

Narečni tip *budante* oz. *mudante* poznajo vsa istrska narečja: v čakavskih govorih Istre npr. *mudànte* v Brestu, *mudânte* v Velih Munah, Krbavčičih, Ročkem Polju, *mudândi* v Permanih, *mudônte* v Materadi, *budânte* v Lindaru, *mutônde* v Šumberu, *budònti* v Paradižu in Drenju, *budânte* na Roveriji, *mudõndi* v Boljunu (LAIČaGgr 676; Kalčić, Filipi in Milovan 2014:41; Francetić 2015:163); v črnogorskem govoru v Peroju *mudânte* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih govorih npr. *bon'dante* v Borštu, *mə'dante* na Tinjanu, *bon'dante*, *bo'dante* in *bu'dante* v Novi vasi nad Dragonjo, *bun'dante* v Padni, *bu'dante* v Svetem Petru (Todorović in Koštiál 2014:110; Todorović 2015b:114); v istroromunskih govorih npr. *mudanta* v Letaju, *mudânte* v Že-

janah, Šušnjevići, Novi Vasi, Jesenoviku, Brdu, Škabićih, Trkovcih, Zankovcih, Mihelih in Kostrčanu (IrLA 676); v istriotskih govorih npr. *mu'dande* v Rovinju in Balah, *mu'tande* v Vodnjanu, Fažani in Galižani, *mu'dante* v Šišanu (ILA 676); v istrskobeneških govorih npr. *modande* v Momjanu, *mudande* v Bujah, Brtonigli, Novigradu, Motovunu, Taru, Višnjaju, *mudante* v Brkaču (IbLA 676).

Rosamani zapisuje za beneške govore nekaj različic, in sicer *budande*, *bundande* in *budondi* (VG 125, 126) ter *mutande*, *mudande*, *mundande* idr. (ibid. 657). Boerio (431) za govor mesta Benetke beleži besedo *mudande*. Zadnji vir besede je latinski glagol *mūtāre* 'menjati' oz. *mutandus*, ki je njegov gerundiv (REW 5758; DELI — CD-ROM).

Splahniti perilo — Isplahnuti rublje — Risciacquare il bucato

Narečni tip, ki ga zasledimo v narečnih govorih Istre, je *ražentat* oz. *režentat*: v čakavskih idiomih npr. *režentāt* v Krbavčičih in Materadi, *ražentāt* v Ročkem Polju in Krtih, *režentāt* v Karobjbi, *režentāti* v Musaležu, *režentāti* v Hrbokih in v Boljunu (LAIČaGgr 694; Kalčić, Filipi in Milovan 2014:232); v črnogorskem govoru Istre *režentāt* (LAIČaGgr ibid.); v šavrinskih govorih slovenske Istre npr. *'ražantāt* v Novi vasi nad Dragonjo in Padni, *'ražantat* v Borštu, *'ražantat* v Krkavčah, *'režentāt* v Dragonji in Svetem Petru (Todorović in Koštiál 2014:116; Todorović 2015a:146; Todorović 2015b:120); v istroromunskih govorih npr. *režentǣj* v Žejanah, Novi Vasi, Letaju, Brdu, Škabićih, Trkovcih, Zankovcih, Mihelih, Kostrčanu, *režentǣj* v Šušnjevići (IrLA 694); v istriotskih idiomih npr. *razen'ta* v Rovinju, *režen'ta* v Vodnjanu in Galižani, *režen'tar* v Fažani, *režen'ta* v Šišanu (ILA 694); v istrskobeneških idiomih npr. *režentar* v Momjanu, Brtonigli, Taru, Kanfanaru, *režentar* v Bujah, Novigradu, Motovunu, Višnjaju, Fontani in Vrsarju (IbLA 694).

Rosamani beleži za beneške govore *refentar* (VG 873), Boerio pa *resentar* (Boerio 568), kar izhaja iz lat. *reċentāre* 'osvežiti, splakniti' (EV 114).

Varnostna zaponka — Zapinjača — Spillo di sicurezza

Narečni tip, ki ga zasledimo po vsej Istri, je *puntipet* oz. *puntapet*: v čakavskih govorih npr. *puntapèt* v Krbavčičih, Ročkem Polju, Permanih, *puntapèt* in *puntapèta* na Roveriji, *puntapèt* v Rovinjskem Selu, *pantapèt* v Nedeščini, *puntapè* v Boljunu (LAIČaGgr 687; Kalčić, Filipi in Milovan 2014:225; Francetić 2015:220); v slovenskih istrskih govorih npr. *punti'pèta* v Novi vasi, *punti'peta* v Padni, *punti'pet* v Svetem Petru, *punti'peto* v Dragonji, *punta'peta* v Borštu, *punti'pèt* v Krkavčah (Todorović in Koštiál 2014:113; Todorović 2015a:143; Todorović 2015b:117); v istroromunskih govorih npr. *puntapet*

v Šušnjevići (IrLA 687); v istrskobeneških idiomih npr. *puntapet* na Reki in *puntapeto* v Labinu (IbLA 687).

Rosamani in Boerio zapisujeta *puntapeto* (VG 838; Boerio 521).

Zadnje izhodišče besede *punta* se nahaja v latinski besedi *punctu(m)* 'ubod' (REW 6845), vir beneškega izraza *peto* 'prsi' (VG 773) pa je latinska beseda *pectus* 'ubod', ki ima indoevropski izvor (REW 6335; DELI – CD-ROM).

Pas — Remen, pojas — Cintura

Narečna besedna *činturin* (tudi *čintura*) je prisotna v večni istrskih narečij: v čakavskih govorih npr. *cinturìn* v Permanih in Marčani, *cinturìn* v Ičićih, Medulinu in Muntiću (LAIČaGgr 656); *canturìn* v črnogorskem govoru v Peroju (LAIČaGgr ibid.); v istroromunskih govorih npr. *cinturìn* v Šušnjevići, Novi Vasi, Jesenoviku, Letaju, Škabićih, Trkovcih, Zankovcih, Mihelih in Kostrčanu (IrLA 656); v istriotskih govorih npr. *šintu'rin* v Balah, Vodnjanu, Galižani, *čin'tura* v Fažani in *sintu'rin* v Šišanu (ILA 656); v istrskobeneških govorih npr. *činturìn* v Bujah, Vrsarju, Labinu in na Reki, *sinturìn* v Brkaču, *čintura* v Fontani, Kanfanarju in Motovunu (IbLA 656).

Izraz *činturin* je pomanjševalnica besede *sintura*, ki jo zapisuje Rosamani za beneške govore (VG 1032); prim. italijansko knjižno besedo *cintura* (ZING – CD-ROM). Zadnje izhodišče obeh izrazov je latinski izraz *cinctūra* 'pas' (REW 1922).

Ruta — Rubac za glavu — Fazzoletto da testa

Narečni tip, ki ga beležimo v domala vseh istrskih govorih, je *fačo(let)*: v čakavskih idiomih npr. *fačû* v Brestu, *facôv* v Velih Munah, *fačû* v Krbavčičih, *fačò* v Vižinadi, *fačòl* v Gologorici, Pićanu, Kringi, *facò* v Hrbokih, *fačûol* v Boljunu (LAIČaGgr 670; Francetić 2015:220); v črnogorskem govoru v Peroju *faculèt* (LAIČaGgr ibid.); v govorih slovenske Istre npr. *'fačo* v Novi vasi nad Dragonjo, Dragonji in Krkavčah, *'faču* v Padni, *'fačo* v Borštu, *'fečou* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014:112; Todorović 2015a:143; Todorović 2015b:116); v istroromunskih govorih npr. *facol* v v Šušnjevići, Novi Vasi, Jesenoviku, Letaju, Škabićih, Trkovcih, Zankovcih, Mihelih, Kostrčanu (IrLA 670); v istriotskih govorih npr. *fasu'lito* v Rovinju, *fašo'leto* v Balah in Galižani, *fašu'lito* v Vodnjanu, *faso'leto* v Šišanu (ILA 670); v istrskobeneških govorih npr. *facoleto* v Momjanu, Brtonigli, na Reki, v Motovunu, Taru, Fontani, Kanfanaru, *fašo'leto* v Bujah, Novigradu, Višnjaju (IbLA 670).

Rosamani zapisuje za beneške istrske govore besede *faciol*, *fazzuol* in

fazzol drugačen pomen »accappatoio (di tela di lino finissima)« 'kopalni plašč iz finega blaga' (VG 350), Boerio pa za benečanščino zapisuje *faciol*, *fazzol* in starejši izraz *fazzuol* »accappatoio, manto di pannolino che cuopre quasi tutta o buona parte d'una donna; ed è qui usato dalle artigiane« ter »*faciòl da sugarse le man*« (Boerio 258, 264). Pri Boeriu najdemo tudi sodobnejši izraz *fazzolèto* 'robec'.

Italijanski knjižni izraz *fazzoletto* je po vsej verjetnosti pomanjševalnica od *fazzolo* ali *fazzuolo* 'brisača', srednjeveška benešanščina (1270) pozna izraz *fazolus*, ki izhaja iz govornega latinskega izraza *faciolu(m)*. Beseda izhaja iz govornega latinskega izraza *fācia(m)* ta pa iz klasičnolatinske besede *fācie(m)* (REW 3130; DELI – CD-ROM).

Zaponka — Kopča — Fibbia

V Istri je razširjen narečni tip *fibja*: v čakavskih idiomih npr. *fibija* v Ičićih in Nedeščini, *fibija* v Boljunu in Materadi (LAIČaGgr 682; Francetić 2015:52); v slovenskih istrskih idiomih npr. *fibja* v Novi vasi, Padni, Svetem Petru, Dragonji, Borštu in na Tinjanu, *'fibjâ* v Krkavčah (Todorović in Koštiál 2014:113; Todorović 2015a:144; Todorović 2015b:117); v istroromunskih govorih npr. *fībija* v Trkovicah, Mihelih, Kostrčanu (IrLA 682); v istriotskih govorih npr. *'fibja* v Vodnjanu, Fažani in Šišanu (ILA 682); v istrskobeneških govorih npr. *fībija* v Bujah, na Reki, v Novigradu, Motovunu, Brkaču, Poreču, Višnjaju, Kanfanaru, Labinu in Malem Lošinj (IbLA 682).

Rosamani zapisuje izraz *fibia* 'zaponka' (VG 373), ki izhaja iz latinskega izraza *fibula(m)* iz *figere* 'vtakniti' (REW 3278; DELI – CD-ROM).

Ženska obleka — Haljina — Vestito da donna

Narečni tip *veštālja* je prisoten v celotnem istrskem narečnem arealu: v čakavskih narečnih govorih npr. *vištāla* v Brestu, Krtih, Žminju, *veštālija* v Vižinadi, *veštāla* v Pazu, Drenju, Paradižu, *veštāla* v Lindaru (LAIČaGgr 674); v črnogorskem govoru Istre npr. *vešta* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih govorih npr. *veštāla* v Novi vasi, *vištāla* v Padni, Svetem Petru in Dragonji, *veštāla* v Borštu, *veštāla* v Krkavčah (Todorović in Koštiál 2014:109; Todorović 2015a:140; Todorović 2015b:114); v istroromunskih narečnih govorih npr. *veštāla* v Letaju in Mihelih (IrLA 674); v istriotskih govorih npr. *'vešte* v Balah in Galižani (ILA 674); v istrskobeneških govorih npr. *vištāra* v Bujah, *veštāla* v Poreču (IbLA 674).

Rosamani zapisuje izraz. *vestaia* 'jutranja halja' (VG 1217), Boerio pa *vestàgia* »veste lunga ed agiata che si porta di sopra« 'zgornja obleka/vrh-

nje oblačilo' (Boerio 791); prim. tudi italijanski knjižni izraz *vestaglia* »ampia veste lunga o corta da camera«, v pomenu 'jutranja halja' (ZING – CD-ROM). Etimon se nahaja v latinskem izrazu *vēste(m)* 'obleka, halja' (REW 9283, DELI – CD-ROM).

Nogavice (kratke) – Čarape (kratke) – Calze (corte)

Narečni tip, ki se pogosto pojavlja v istrskih narečnih idomih, je *kalce-te* oz. *calcini* (mn.): v čakavskih idiomih npr. *calcète* v Marčani, Šumberu, Ičićih, Brestu in Medulinu, *calcèti* v Drenju, Velih Munah, Presiki in Boljunu, *calcèti* v Mošćenicah (LAIČaGgr 659; Francetić 2015:83); v črnogorskem govoru v Peroju *calcète* (LAIČaGgr ibid.); v istrskoslovenskih idiomih npr. *kal'cete* v Padni in Svetem Petru, *kal'cete* v Novi vasi nad Dragonjo in Dragonji, *kal'ceta* v Borštu in Krkavčah, *kal'cete* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014:111; Todorović 2015a:141; Todorović 2015b:115); v istroromunskih idiomih npr. *calceta* v Letaju (IrLA 659); v istriotskih idiomih *kal'sini* v Balah, Galižani, 'kalše v Vodnjanu, Fažani, 'kalse v Šišanu (ILA 659); v istrobeneških idiomih npr. *calcini* v Kanfanaru in Momjanu, *calcete* v Poreču in na Reki, *calcetini* v Motovunu in Taru, *calcetine* v Fontani (IbLA 659).

Rosamani zapisuje besedi *kalseta* in *kalzeta* (VG 149), Boerio (120) pa *kalzeta*.

Izraz *calzino* je pomanjševalnica od italijanske besede *calza* 'nogavica'. Navedeno izhaja iz srednjeveške latinske besede *calcea(m)* 'nogavica', ki izhaja iz učenega latinskega izraza *calceu(m)* 'čevelj, škorenj' (REW 1495; DELI – CD-ROM).

Otroška kapica – Dejčja kapica – Cuffietta

Narečna tipa, ki se pojavljata v istrskih narečnih idomih, sta *baretica* in (š)*kufja*: v hrvaškem čakavskem narečju npr. *barètica* v Buičićih, Gologorici, Lindaru, Materadi, Presiki, Pazu, Tinjanu, Selini, Svetem Petru u Šumi, Viškovičićih, *berìtica* v Marčani, *berètica* v Ročkem Polju, *kùfja* v Mošćenicah, *škùfja* v Medulinu, *škùfija* v Boljunu (LAIČaGgr 426; Francetić 2015:269–270); v slovenskem istrskem narečju npr. *ba'rètca* v Padni, Svetem Petru in Dragonji, *ba'rètca* in *š'kufja* v Novi vasi nad Dragonjo, *ba'rètca* v Krkavčah, *ba'rètica* v Borštu, *bà'rètca* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014:90; Todorović 2015a:122; Todorović 2015b:95); v istroromunskem narečju npr. *baretica* v Žejanah, Šušnjevi, *baretica* v Jesenoviku, Letaju, Brdu, Trkovcih, Zan-

kovich, Mihelih in Kostrčanu (IrLA 426); v istriotskem narečju npr. *s'kawfja* v Rovinju, *'kufja* v Balah, *škuŋ'jeta* v Vodnjanu, *š'kufja* v Galižani, *škuŋ'jeta* v Šišanu (ILA 426); v istrskobeneškem narečju npr. *baretin* v Momjanu, *škuŋ'jeta* v Bujah, *kufjeta* na Reki, *škuŋ'jeta* v Novigradu, *š'kufja* v Vrsarju in Motovunu, *'kufja* v Kanfanaru, Brkaču in Taru, *kufjeta* v Fontani, Poreču, *škuŋ'jeta* v Labinu (IbLA 426).

Izraz *baretica* je hibridna beseda, sestavljena iz romanske (istrskobeneške) osnove in slovanske pomanjševalnice *-ica*. Rosamani in Boerio beležita beneški in benečanski izraz *bareta* (VG 70; Boerio 64). Izraz izhaja iz latinske besede *birru(m)* 'mantel s kapuco' iz galskega korena, ki je pomenil 'kratek' preko provansalskega *berret* (REW 1117a; DELI — CD-ROM).

Narečni izraz (š)*kufja* najdemo pri Rosamaniju in Boeriu: *scufia* (VG 988; Boerio 637); prim. tudi italijanski knjižni izraz *cuffia* in *scuffia* (ZING — CD-ROM). Etimon besede se po slovarju REW nahaja v latinskem izrazu *cofea* (REW 2024), po slovarju DELI pa v poznolatinskem izrazu *cūfia(m)* 'kapa', ki je najverjetneje tujega izvora (DELI — CD-ROM).

Ženski steznik — Ženski steznik — Busto da donna

Narečna tipa, ki se pojavljata v istrskih narečjih, sta *pančera* in *bušto* oz. *buštin*: v čakavskih govorih hrvaške Istre npr. *pančëra* v Muntiću, Brestu in Krbavčičih, *panciëra* v Krtih, Buićih, Tinjanu, Gračišču, Musaležu in Damijanićih, *pancijëra* v Nedeščini, *pančëra* v Hrbokih, *pancjëra* v Medulinu, *pancira* v Paradižu, *pančëra* na Roveriji (LAIČaGgr 679; Kalčić, Filipi in Milovan 2014:191); v črnogorskem govoru *pancijëra* (LAIČaGgr *ibid.*); v slovenskih istrskih govorih npr. *pan'čera* v Novi vasi nad Dragonjo, Dragonji in Padni, *pən'čera* in *'bušto* v Svetem Petru, *pan'čera* v Borštu, *pan'čera* v Krkavčah, *pən'čera* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014:110; Todorović 2015a:141; Todorović 2015b:115); v istroromunskih govorih npr. *pancjëra* v Jesenoviku in Letaju, *pančera* v Brdu, Škabićih, Trkovcih, Zankovcih, Mihelih in Kostrčanu (IrLA 679); v istriotskih govorih npr. *'bawsto* v Rovinju, *'bušto* v Balah, *buš'tejna* v Vodnjanu in *'bušto* v Fažani (ILA 679); v istrskobeneških govorih npr. *bušto* v Momjanu, Bujah, na Reki, v Novigradu, Motovunu, Brkaču in Višnjaju, *pančera* v Brtonigli, *pancjera* v Taru in Poreču, *pančera* v Fontani, *buštjin* v Vrsarju, *bušto* v Kanfanaru in *busto* v Labinu (IbLA 679).

Narečni izraz *buštin* je pomanjševalnica beneškega in benečanskega izraza *busto*, ki ga najdemo tudi pri Rosamaniju in Boeriu (VG 135; Boerio 110). Njegov etimon se nahaja v latinski besedi *būstu(m)* 'trup' (REW 1422; DELI — CD-ROM).

Narečni izraz *pančera* najdemo v Manzini Rocchiju, in sicer v obliki *panç(i)èra* 'ženski steznik' (Manzini, Rocchi 151); prim. italijanski knjižni izraz *panciera*, ki izhaja iz *pancia* 'trebuh'. Etimon besede se nahaja v latinski besedi *pāncite(m)*, ki še nima pojasnjene izvora (DELI – CD-ROM).

Sklep

Istrskobeneški izrazi v istrskih narečjih so eden izmed odsevov vpliva, ki ga je imela Beneška republika na kulturo, umetnost, družbo in jezike v Istri. Prikazani narečni tipi so prisotni v večini istrskih narečjih, a njihov način in smer prevzemanja niso povsem enotni. V istrskoslovensko in hrvaško čakavsko narečje so bili novejši izrazi prevzeti v glavnem neposredno iz istrskobeneškega narečja, starejši pa v predbeneškem času. Istroromunski govorniki so istrskobeneške izraze prevzeli predvsem iz čakavščine (neposredno prevzemanje iz istrobeneščine je izjemno redko) in, v manjšem obsegu, iz slovenščine. Perojci pa so v prvi fazi prevzemali romanizme iz istriotsčine nato pa neposredno iz istrobeneščine ter, v največji meri, iz čakavščine. Izrazi iz istriotskega narečja, čeprav že močno venetizirani (bodisi zaradi prevzemanja iz istrobeneščine, bodisi zaradi preoblikovanja obstoječih izrazov po beneških modelih), predstavljajo samostojen razvoj tega narečja iz vulgarne istrske latinščine, romanščine.

Viri in literatura

- Boerio, Giuseppe. 1856. *Dizionario del dialetto veneziano, II. izdaja*. Venezia: Giunti editore.
- DELI CD-ROM = Manlio Cortelazzo, Paolo Zolli. 1999. *Dizionario etimologico della lingua italiana* (CD-ROM). Bologna: Zanichelli.
- EV = Prati, Angelico. 1968. *Etimologie venete*. Venezia—Roma: Istituto per la collaborazione culturale.
- Francetić, Ivan. 2015. *Rječnik boljunskih govora* (uredila Sandra Tamaro). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- IbLA = Filipi, Goran; Buršić Giudici, Barbara. 2012. *Istrobeneški lingvistični atlas, Atlante linguistico istroveneto*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- ILA = Filipi, Goran, Buršić Giudici, Barbara. 1998. *Istriotski lingvistični atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- IrLA = Filipi, Goran. 2002. *Istroromunski lingvistični atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- Kalčić, Slavko; Filipi, Goran; Milovan, Valter. 2014. *Rječnik roverskih i okolnih govora*. Pazin, Zagreb, Pula: Matica hrvatska Pazin, Naklada Dominić, Znanstvena udruga Mediteran.

- LAIČaGgr = gradivo za Lingvistični atlas istrskih čakavskih govorov.
- Todorović in Koštiál 2014 = Todorović, Suzana; Koštiál, Rožana. *Narečno besedje piranskega podeželja*. Koper: Univerzitetna Založba Annales.
- Manzini, Rocchi = Manzini, Giulio; Rocchi, Luciano. 1995. *Dizionario storico-fraseologico etimologico del dialetto di Capodistria*. Rovigno: Centro di ricerche storiche Rovigno.
- Prati, Angelico. 1968. *Etimologie venete*. Venezia-Roma: Istituto per la collaborazione culturale.
- VG = Rosamani, Enrico. 1999. *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istria, in Dalmazia, a Grado e nel Monfalconese*. Trieste: Lint.
- Todorović 2015a = Todorović, Suzana. 2015. *Šavrinsko in istrskobeneško besedje na Piranskem*. Koper: Libris.
- Todorović 2015b = Todorović, Suzana. 2015. *Slovensko istrsko izrazje v zaledju Kopra*. Koper: Libris.
- REW = Meyer—Lübke, Wilhelm. 2009. *Romanisches etymologisches Wörterbuch* (7., unveränderte Auflage). Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.

Parole scelte riguardanti l'abbigliamento comuni ai dialetti Istriani

Riassunto

Il lavoro si dedica ai tipi dialettali che riguardano l'abbigliamento presenti in tutti i dialetti istriani. Sono stati scelti 18 concetti per i quali abbiamo individuato la parola dialettale in sei dialetti istriani: ciacavo, istrosloveno, istrorumeno, istrioto, istroveneto e il dialetto di Peroj. La presenza della parola dialettale è stata confermata in più località istriane. In più casi abbiamo notato per lo stesso concetto la coesistenza di due parole (tipi) dialettali. Le espressioni dialettali sono state ecerpitate da monografie, dizionari e atlanti linguistici.

Sažetak

Prilog prikazuje zajednički leksik iz oblasti oblačenja u istarskim govornim. Prikazano je 18 pojmova koji se poklapaju u svim istarskim dijalektima: hrvatskim, slovenskim, istriotskim, istromletačkim, istrorumunjskim i u crnogorskom govoru u Peroju. Unutar pojedinih dijalekata pojedini se pojam navodi za više mjesta. Često se navode i dva dijalektalna tipa za isti pojam. Uporabu obrađene građe i smjerove posuđivanja utvrdili smo s pomoću monografija, dijalekatnih rječnika, jezičnih atlasa i etimologijskih rječnika.

Ključne riječi: Istra, istarski dialekti, mletački dialekt, dialektologija, etimologija, posuđenice

Key words: Istria, Istrian dialects, Venetian dialect, dialectology, etymology, word adoption

